

Maja Krasucka

Uniwersytet Opolski

PODEJŚCIE LEADER JAKO EFEKTYWNA METODA POBUDZANIA I FINANSOWANIA LOKALNYCH INICJATYW ROZWOJU OBSZARÓW WIEJSKICH

1. Wstęp

Problematyka związana z rozwojem obszarów wiejskich stale zyskuje na znaczeniu. W Polsce obszary wiejskie stanowią 93,2% obszaru kraju, zamieszkuje na nich 38,5% ogółu ludności kraju, a zatem ich znaczenie z punktu widzenia zarówno ekonomicznego, społecznego, jak i środowiskowego jest ogromne. Powszechnie przyjęte definicje obszarów wiejskich, nazywane statystyczno-administracyjnymi, posługują się najczęściej kryterium demograficznym i są oparte na liczebności populacji zamieszkującej dany teren oraz na kryterium gęstości zaludnienia lub na prostym podziale administracyjnym wieś – miasto. Wspomniane kryteria znalazły zastosowanie m.in. w programach wsparcia rozwoju obszarów wiejskich finansowanych z budżetu Unii Europejskiej. Według stosowanej w Polsce klasyfikacji „obszar wiejski” to terytorium pozostające poza granicami administracyjnymi miast, co oznacza, że stanowią je gminy wiejskie lub części wiejskie gmin miejsko-wiejskich (zob. [Program rozwoju... 2007]). Procesy rozwojowe obszarów wiejskich odbywają się w określonej przestrzeni geograficznej i są z nią ściśle związane, a także w wielu przypadkach silnie od niej uzależnione. Ponadto rozwój tych terenów jest pobudzany i warunkowany przez czynniki o charakterze ogólnym, do których zalicza się m.in.: potrzeby społeczności lokalnych, zasoby i walory środowiska przyrodniczego, zasoby pracy, zainwestowanie infrastrukturalne, istniejący potencjał gospodarczy, rynek lokalny i rynki zewnętrzne, kapitał finansowy, zwłaszcza inwestycyjny, poziom nauki, techniki i kultury, nowoczesne technologie wytwarzania, teren i korzyści miejsca, stosunki międzynarodowe i współpracę bilateralną [Parysek 1997, s. 73-122]. Uwzględniając przytoczone determinanty rozwoju, definiuje się rozwój lokalny i regionalny (w tym rozwój obszarów wiejskich) jako wielopłaszczyznowy i kompleksowy proces pozytywnych przemian, powodujących poprawę jakości środowiska życia mieszkańców i wzrost konkurencyjności danej jednostki

samorządowej. Tak rozumiany rozwój jest rozwojem terytorialnym, a nie sektorowym. Skala i tempo procesów rozwojowych są w dużym stopniu zależne od stopnia uświadomienia sobie przez mieszkańców danej jednostki samorządu terytorialnego swoich możliwości w zakresie formułowania i rozwiązywania problemów. Rozwój ten jest więc wyrazem poszukiwania niezależności i autonomii, czyli wyraża wolę określonej społeczności samorządowej decydowania o swoim losie [*Nowe zarządzanie...* 2005, s. 91]. Taka definicja rozwoju lokalnego w szerokim zakresie przystaje do rozwoju obszarów wiejskich, jaki dokonuje się za sprawą realizacji wspólnotowej inicjatywy Leader. W artykule zaprezentowano ocenę realizacji działań w ramach dotychczasowych inicjatyw Leader w perspektywie dalszego wsparcia finansowego możliwego do wykorzystania w latach 2007-2013.

2. Charakter rozwoju lokalnego na obszarach wiejskich

Ekonomiczna żywotność wsi nie jest już tylko domeną rolnictwa. Ze względu na znaczne zapóźnienia rozwojowe polskich obszarów wiejskich konieczne jest redukcowanie roli tej działalności i w efekcie rozwój przedsiębiorczości na tych terenach oraz modernizacja, uproszczenie i specjalizacja gospodarstw, rozwój różnych form przedsiębiorczości poza sferą rolnictwa. Wskazane kierunki rozwoju implikują konieczność realizacji wielofunkcyjnego rozwoju obszarów wiejskich, który opiera się na procesie przemian strukturalnych wsi, związanym z narastaniem funkcji pozarolniczych oraz poprawą wyposażenia w urządzenia infrastruktury technicznej, instytucjonalnej i społecznej. Głównym celem wielofunkcyjnego rozwoju terenów wiejskich jest poprawa warunków życia i pracy rodzin żyjących na wsi. Akceleratorem rozwoju może się stać modernizacja lub budowa nowej infrastruktury ekonomiczno-społecznej na wsi, co przyspiesza rozwój pozarolniczych działalności na obszarach wiejskich zwiększających liczbę nowych miejsc pracy. Przyjmowanie przez tradycyjną wieś nowych funkcji pozarolniczych, związanych np. z dostarczaniem przestrzeni rekreacyjnej i usług agroturystycznych, oddziaływaniem na środowisko przyrodnicze i krajobraz, zachowaniem dziedzictwa historycznego i kulturalnego, należy postrzegać jako siłę napędową rozwoju ekonomicznego, stwarzającego szansę przechodzenia ludności rolniczej do pracy poza rolnictwem bądź wiązania pozarolniczych form zatrudnienia z pracą na roli [Adamowicz 2004, s. 23].

Wśród barier, które utrudniają realizację zróżnicowanego rozwoju obszarów wiejskich, obok wysokiego poziomu bezrobocia, niskiego poziomu wykształcenia ludności wiejskiej i słabej infrastruktury technicznej i społecznej, wskazuje się także brak wystarczającego otoczenia instytucjonalnego, które mogłoby skutecznie wspierać rozwój gospodarczy czy wpływać na polepszenie warunków bytowych ludności zamieszkującej te tereny. Pomimo to obszary wiejskie, na potrzeby realizacji własnego, intensywnego rozwoju, wykorzystują własny potencjał: przyrodniczy, demograficzny, społeczny, gospodarczy oraz aktywność władz gminy, instytucji i organizacji działających na szczeblu lokalnym, a także poszczególnych mieszkańców [*Ekono-*

miczno-organizacyjne... 2004, s. 157-170]. W praktyce rozwoju terenów wiejskich oznacza to, że zróżnicowany rozwój tych obszarów następuje m.in. w wyniku indywidualnej aktywności ludzi działających w swoim własnym interesie.

Doświadczenia obecne i cała historia wsi europejskiej wskazują, że główną siłą sprawczą w procesie rozwoju wsi jest kapitał społeczny [Kroszel 1995, s. 372]. Kreatorzy strategicznych programów rozwoju społeczno-gospodarczego obszarów wiejskich powinni więc we właściwy sposób postrzegać podstawowe elementy tego kapitału i tak go rozwijać, aby rozwój obszarów wiejskich był efektywny, aby wyeksponować pojawiające się szanse i zachęcić jednostki do działania w celu jak najlepszego ich wykorzystania. Przykładem przeciwdziałania marginalizacji terenów, na których coraz mniej ludzi może się utrzymać z rolnictwa, i szansą dla rozwoju obszarów wiejskich poprzez kreowanie i aktywizację kapitału społecznego jest wspólnotowa inicjatywa Leader.

3. Charakter inicjatywy Leader i jej rola w rozwoju obszarów wiejskich

Inicjatywa Leader (Liason Entrée Actions de Development de l'Economic Rurale – związki między działaniami na rzecz rozwoju gospodarczego wsi) jest to program bezzwrotnej pomocy Unii Europejskiej dla określonych środowisk i grup społecznych, który wspomaga tworzenie i wdrażanie nowoczesnych strategii rozwoju terenów wiejskich.

Podejście Leader zrodziło się w 1991 r. jako jedna z inicjatyw wspólnotowych, która wraz z innymi instrumentami Wspólnej Polityki Rolnej oraz krajowymi programami państw członkowskich UE wspierającymi rozwój obszarów wiejskich miała pobudzać dalszy, szerszy i innowacyjny rozwój tych obszarów. Inicjatywa Leader realizowana była w krajach członkowskich Unii Europejskiej w trakcie trzech edycji: Leader I (1991-1993), Leader II (1994-1999) i Leader+ (2000-2006)¹. Każda kolejna edycja inicjatywy Leader ewaluowała i była udoskonalana. Początkowo propagowana była idea zwiększania potencjału rozwojowego obszarów wiejskich oparta na inicjatywach lokalnych, promowaniu zdobywania *know-how* w dziedzinie lokalnego rozwoju i rozpowszechniania go na innych obszarach wiejskich. Dla tego okresu charakterystyczne było pobudzanie zaangażowania społeczności lokalnych do podejmowania działań zmierzających do większego zróżnicowania rozwoju gospodarczego obszarów wiejskich. Leader I miał charakter fazy wprowadzającej, natomiast Leader II wkroczył w fazę określaną jako upowszechnienie. W tej fazie wystąpiły dodatkowe aspekty programowe, a mianowicie współpraca środowisk zaangażowanych w rozwój obszarów wiejskich i innowacyjność realizowanych projektów.

¹ Ogólne przepisy dla wszystkich inicjatyw wspólnotowych zostały określone w Rozporządzeniu Rady (WE) nr 1260/1999 z 21 czerwca 1999 r. ustanawiającym przepisy ogólne w sprawie funduszy strukturalnych (tzw. Rezolucja Ogólna).

W okresie realizacji Leader II, obok tworzenia sieci powiązań, aktywność lokalnych społeczności zyskała także wymiar międzynarodowy. Z kolei Leader+ powstał jako jedna z czterech inicjatyw finansowanych przez fundusze strukturalne UE². Został on skonstruowany wokół trzech podstawowych działań i trzech głównych tematów strategicznych i oparty na współpracy na poziomie regionalnym i ponadnarodowym, kładzie silny nacisk na partnerstwo i tworzenie sieci powiązań celem wymiany doświadczeń. Dalsze rozwinięcie tej inicjatywy następuje jako jedna z czterech priorytetowych osi Planu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013 – osi 4 – Leader, co oznacza że podejście Leader zostało włączone do głównego nurtu krajowych lub regionalnych programów rozwoju obszarów wiejskich. Jego celem nadal jest dążenie do zrównoważonego i wielofunkcyjnego rozwoju oraz zapewnienie stabilnego zatrudnienia, a w konsekwencji odpowiedniego poziomu życia mieszkańców obszarów wiejskich.

U podstaw podejścia Leader tkwi przeświadczenie, że lokalnych problemów nie da się rozwiązać bez zaangażowania i aktywnego działania mieszkańców, a decyzje o alokacji pomocowych środków finansowych powinny być podejmowane na poziomie lokalnym w wyniku zawarcia swoistego kompromisu między głównymi podmiotami działającymi w tym środowisku na rzecz konkretnego, strategicznego dla nich celu. Celem tego programu jest stymulowanie lokalnych inicjatyw na rzecz rozwoju obszarów wiejskich, tworzenie zintegrowanych strategii rozwoju obszarów wiejskich, budowanie partnerstw publiczno-prywatnych oraz podejmowanie przez nie działań na rzecz rozwoju i promocji terenów wiejskich.

Udział tej inicjatywy w rozwoju obszarów wiejskich objawia się głównie poprzez stałe, charakterystyczne cechy, których łączne występowanie na danym obszarze stanowi jednocześnie trzon i identyfikuje podejście typu Leader. Do cech tych zalicza się: lokalne strategie rozwoju dla danego obszaru (terytorialne/lokalne podejście), lokalne partnerstwo publiczno-prywatne, oddolne podejście, zintegrowane podejście, innowacyjność, budowanie sieci partnerstw lokalnych i współpracę pomiędzy grupami partnerskimi w ramach realizacji wspólnych projektów³.

Terytorialne podejście do rozwoju danego obszaru oznacza, iż wsparcie finansowe z funduszy UE udzielane jest ściśle określonym obszarom wykazującym spójność pod względem geograficznym, gospodarczym, społecznym i przyrodniczym oraz posiadającym wspólną historię, podobne tradycje, a także podobne potrzeby i oczekiwania. Obszar objęty lokalną strategią rozwoju powinien także zapewniać wystarczający do wdrożenia opracowanej strategii potencjał ludzki, finansowy i gospodarczy. Cele inicjatywy Leader osiągane są poprzez działalność Lokalnej Grupy Działania (LGD), stanowiącej formę partnerstwa trójsektorowego pomiędzy: sekto-

² Trzy pozostałe to URBAN, Interreg i EQUAL.

³ Zob. Rozporządzenie Rady (WE) nr 1698/2005 z 20 września 2005 r. w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na Rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich, art. 61.

rem publicznym, sektorem gospodarczym i sektorem społecznym. Partnerstwo decyduje o przedsięwzięciach wspieranych w ramach realizacji strategii oraz o podziale przyznanych środków. Oddolne podejście typowe dla działań typu Leader zakłada, że społeczność lokalna będzie uczestniczyła w każdym etapie realizacji przedsięwzięcia, począwszy od zrodzenia się pomysłu budowy partnerstwa, poprzez budowę strategii, wybór wspieranych przedsięwzięć aż do ich rozliczenia. Takie podejście zabezpiecza dopasowanie strategii rozwoju do potrzeb lokalnych społeczności i daje im możliwość decydowania o lokalnych priorytetach rozwojowych. Pamiętać należy jednak o tym, że Leader to również podejście zintegrowane, w związku z czym przedsięwzięcia i projekty realizowane w ramach lokalnych strategii rozwoju powinny być ze sobą powiązane i koordynowane jako całość. Inicjatywa Leader to program pilotażowy, którego założeniem jest wprowadzanie do polityki rozwoju lokalnego nowatorskich, innowacyjnych i nie stosowanych wcześniej na danym obszarze metod oraz sposobów rozwiązywania występujących tam problemów. Istotne jest, aby innowacyjne rozwiązania zrodzone i wykorzystywane na danym obszarze mogły zostać wykorzystane gdzie indziej, przynosząc zadowalające i trwałe rezultaty. Przepływowi innowacji, wymianie doświadczeń oraz osiągnięć sprzyja tworzenie sieci partnerstw lokalnych: regionalnych, krajowych czy międzynarodowych. Funkcjonowanie takich sieci daje możliwość tworzenia i realizacji projektów współpracy pomiędzy LGD w ramach jednego lub różnych państw członkowskich UE, a także pomiędzy LGD i innymi grupami lokalnych podmiotów, które jednak aktywnie muszą się zajmować zagadnieniami rozwoju obszarów wiejskich. Uwzględniając łączne występowanie i oddziaływanie wszystkich cech typowych dla koncepcji Leader, postrzegać ją można jako pewnego rodzaju katalizator, który pobudza lokalnych partnerów do działania na rzecz wielofunkcyjnego rozwoju własnego obszaru, ożywia oraz ułatwia ich współpracę [Dmitruk 2007, s. 3].

4. Realizacja inicjatywy Leader+ w Polsce w latach 2004-2006

W pierwszych latach członkostwa Polski w Unii Europejskiej istotnym instrumentem pomocy kierowanym na obszary wiejskie był Pilotażowy Program Leader+ (PPL+), wdrażany jako Działanie 2.7 w ramach Sektorowego Programu Operacyjnego „Restrukturyzacja i modernizacja sektora żywnościowego i rozwój obszarów wiejskich 2004-2006”⁴. Wsparcie finansowe ogółem dla PPL+ wynosiło 30 443 952 euro⁵.

⁴ Na podstawie ustawy z 20 kwietnia 2004 r. o Narodowym Planie Rozwoju (DzU 2004 nr 116, poz. 1206 z późn. zm.); Rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z 3 września 2004 r. w sprawie przyjęcia Sektorowego Programu Operacyjnego „Restrukturyzacja i modernizacja sektora żywnościowego oraz rozwój obszarów wiejskich, 2004-2006” (DzU 2004 nr 197, poz. 2032 z późn. zm.).

⁵ Po decyzji Komitetu Monitorującego o realokacji z 5 lutego 2007 r.; schemat I – 5 575 000 euro, schemat II – 24 868 952 euro.

Przedsięwzięcia realizowane w ramach PPL+ skupiały się wokół następujących działań: wsparcie zintegrowanych strategii rozwoju lokalnego mających pilotażowy charakter i bazujących na oddolnym podejściu do rozwoju obszarów wiejskich oraz współpracy lokalnych partnerów; wsparcie współpracy międzyregionalnej i międzynarodowej; tworzenie sieci obszarów wiejskich, w tym podmiotów zaangażowanych w rozwój obszarów wiejskich, niezależnie od tego, czy uczestniczą w realizacji programów Leader+, czy też nie.

W ramach PPL+ poszczególne działania i problemy były uwzględniane nie tylko w związku z poprawą jakości życia na obszarach wiejskich, ale również w rozmaitych powiązanych ze sobą tematach programowych, do których zaliczyć można np.: jak najlepsze wykorzystanie zasobów naturalnych i kulturalnych, zwiększanie wartości produktów lokalnych, korzystanie z *know-how* i nowych technologii i przyczynianie się do poprawy jakości życia na obszarach wiejskich.

Wdrażanie PPL+ podzielone zostało na dwa schematy. Schemat I wdrażany był od końca 2004 r. do końca 2006 r. i miał na celu: utworzenie LGD; dokonanie z inicjatywy środowisk lokalnych analizy możliwości rozwojowych terenów wiejskich i opracowanie na tej podstawie zintegrowanych strategii rozwoju obszarów wiejskich (ZSROW); promocję obszarów wiejskich oraz mobilizację ludności do wzięcia aktywnego udziału w procesie rozwoju obszarów wiejskich. W tym celu realizowane były działania szkoleniowe, informacyjne oraz doradcze, służące zaangażowaniu mieszkańców w proces przygotowywania koncepcji rozwoju obszarów wiejskich i tworzenia partnerstw publiczno-prywatnych.

Wnioski beneficjentów na realizację schematu I składane były do końca 2004 r. Łącznie wpłynęło 248 wniosków na kwotę dofinansowania 31,19 mln PLN. Zdecydowanie najwięcej wniosków wpłynęło z województw położonych w centralnej i południowo-wschodniej Polsce. Największą aktywnością w tym zakresie charakteryzowało się województwo małopolskie, skąd wpłynęły 32 wnioski. Z kolei najmniejszym zainteresowaniem wykazały się województwa zachodniopomorskie i lubuskie, które złożyły po 7 wniosków, województwo opolskie – 8 wniosków oraz województwo podlaskie – 9 wniosków. Ostatecznie podpisano 178 umów o dofinansowanie na łączną kwotę 22,78 mln PLN. Końcowym efektem realizacji schematu I było zakończenie 167 projektów o łącznej wartości 19,5 mln PLN, co oznacza jednocześnie utworzenie w ramach polskich obszarów wiejskich 167 LGD⁶.

W ramach schematu II LGD posiadające odpowiednie doświadczenie i potencjał administracyjny, niezbędny dla zarządzania środkami publicznymi, wdrażają plany dotyczące realizacji ZSROW, obejmujące promocję obszarów wiejskich i animowanie współpracy partnerów lokalnych. W ramach schematu II realizowane są kompleksowe projekty o charakterze wielosektorowym, uwzględniające szczególnie rozwój turystyki, ochronę oraz promocję środowiska naturalnego, krajobrazu i zas-

⁶ <http://www.faow.org.pl>, 8.06.2008 r.

bów historyczno-kulturowych, popularyzację i rozwój produkcji wyrobów regionalnych, a także działania szkoleniowe.

Wnioski o dofinansowanie projektów LGD mogły składać do maksymalnej wysokości 750 000 PLN. Łącznie wpłynęło 187 wniosków o dofinansowanie na kwotę ok. 125 mln PLN. Po dokonaniu oceny jakościowej ZSROW oraz potencjału administracyjnego i doświadczenia LGD, spośród złożonych wniosków podpisano umowy ze 149 LGD. Najwięcej LGD realizuje projekty schematu II w województwach: małopolskim (16), podkarpackim (15), wielkopolskim (14) i kujawsko-pomorskim (13), a najmniej umów podpisano w województwach: opolskim (3), lubuskim (4), zachodniopomorskim (6) i pomorskim (7). Umowy w schemacie II podpisano na łączną kwotę 97,84 mln PLN, a średnia wartość umowy wyniosła 650 000 PLN. Projekty związane z wdrażaniem ZSROW realizowane są w 865 gminach w całej Polsce, na obszarze 125,5 tys. km², obejmującym prawie 7 mln ludności⁷.

Fundusze, jakie polskie obszary wiejskie otrzymują do wykorzystania poprzez inicjatywę Leader, nie są jednak decydującym czynnikiem, który stanowi o pierwszorzędnej roli tego programu. Wykorzystanie środków finansowych należy traktować jako jedno z kryteriów oceny programu, przy czym należy pamiętać, że głównymi elementami oceny powinny być kryteria jakościowe wskazujące na najistotniejsze efekty realizacji projektów, przekładające się na budowę potencjału i aktywizację mieszkańców oraz podmiotów działających lokalnie na obszarach wiejskich. Charakteryzując w tym zakresie działalność LGD, warto wskazać formę organizacyjno-prawną i inicjatorów ich powstania. W grupie 149 LGD uczestniczących w schemacie II PPL+ dominują stowarzyszenia i związki stowarzyszeń (101 LGD), natomiast 48 z nich przyjęło formę fundacji. O przewadze stowarzyszeń zdecydować mogło to, że rola tej formy organizacyjno-prawnej w rozwoju lokalnym stale się zwiększa. Stowarzyszenia odgrywają niebagatelną rolę m.in. jako pośrednicy w ubieganiu się o środki na finansowanie rozwoju lokalnego [Kańduła 2005, s. 269-277]. Najczęściej inicjatorami powstania LGD byli wójtowie (burmistrzowie) oraz mieszkańcy skupieni w organizacjach pozarządowych, natomiast w niewielkim stopniu w działaniach inicjujących powstanie LGD uczestniczyli przedstawiciele sektora gospodarczego – przedsiębiorcy. Założyciele LGD zwracają uwagę z jednej strony na znikomy udział podmiotów tego sektora w działalności LGD, z drugiej natomiast na potrzebę włączenia ich do tej inicjatywy. W początkowym okresie funkcjonowania LGD ich działalność i zadania skupiały się głównie na działalności informacyjnej, promocyjnej i szkoleniowej. Promowanie tworzenia i działalności LGD, informowanie mieszkańców o możliwości włączenia się w prace LGD realizowane było głównie poprzez ogłoszenia i komunikaty prasowe, zebrania wiejskie, ogłoszenia na tablicach informacyjnych oraz przy okazji różnego rodzaju festynów. W szkoleniach uczestniczyli członkowie zarządów LGD, ale były one kierowane także do członków LGD i zainteresowanych mieszkańców. Największym zainteresowaniem

⁷ <http://www.fapa.org.pl>, 8.06.2008 r.

w zakresie szkoleń cieszy się problematyka dotycząca np.: Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich, tworzenia ZSROW, prawnych aspektów funkcjonowania LGD, przygotowywania projektów i rozwiązywania problemów pojawiających się przy ich realizacji.

Charakteryzując realizację PPL+ w Polsce, można wskazać także na dominujące kierunki zamierzeń LGD zapisanych jako tematy wiodące w ZSROW⁸. Przy wyborze dominowały zasadniczo dwa tematy: wykorzystanie zasobów naturalnych i kulturalnych, w tym potencjału obszarów należących do sieci Natura 2000, oraz poprawa jakości życia na obszarach wiejskich. Kolejnym tematem, w ramach którego LGD deklarowały się realizować projekty, było podnoszenie wartości lokalnych produktów, zwłaszcza przez ułatwienie małym jednostkom produkcyjnym dostępu do rynków dzięki wspólnym działaniom. Natomiast na ostatnim miejscu, jeżeli chodzi o częstość wyboru, znalazł się temat zastosowania nowych informacji *know-how* i nowych technologii w celu podniesienia konkurencyjności produktów i usług terenów wiejskich. Wybór tematu wiodącego w ZSROW wpłynął na charakter zadań, których realizacja ma się przyczynić do rozwoju gospodarczego i społecznego lokalnych obszarów. Do najczęściej formułowanych zadań zaliczyć można następujące: produkty lokalne i tradycyjne skojarzone często z działaniami ukierunkowanymi na agroturystykę; budowa kapitału społecznego; dbałość o zachowanie lokalnego dziedzictwa kulturowego; promocja i wsparcie małej przedsiębiorczości; uprawy energetyczne i energia odnawialna; żywność ekologiczna oraz edukacja; rozwój zainteresowań i umiejętności mieszkańców.

Ciekawy efekt realizacji założeń metody Leader w Polsce to także budowanie sieci współpracy, tworzenie sieci powiązań i wymiany doświadczeń pomiędzy podmiotami związanymi z programem Leader i zaangażowanymi w rozwój obszarów wiejskich. Przykłady takich działań to m.in. powstanie i funkcjonowanie Krajowej Sieci Leader+ oraz sieci regionalnych typu: Partnerstwa Polski Południowo-Zachodniej, Małopolska Sieć LGD, Silesian Leader Network, Kujawsko-Pomorska Sieć Współpracy Leader+. Współpraca w sieci ułatwia LGD wypracowywanie wspólnych stanowisk, efektywne rozwiązywanie problemów, dzielenie się dobrymi praktykami, integrację z partnerami z innych krajów UE.

Obecnie na dalszą przemianę obszarów wiejskich w istotny sposób wpływa realizacja Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013. Podstawowym celem tego programu jest realizacja koncepcji wielofunkcyjności rolnictwa i obszarów wiejskich. Podejście Leader nie jest już osobną inicjatywą, ale zostało włączone do głównego nurtu krajowych lub regionalnych programów rozwoju obszarów wiejskich jako jedna z czterech priorytetowych osi i będzie finansowane ze środków Europejskiego Funduszu Rolnego na Rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFR-RROW). Osi 1-3 mają charakter sektorowy, natomiast zgodnie ze strategicznymi

⁸ Analizę przeprowadzono na próbie 50 ZSROW LGD, które realizują projekty w ramach schematu II.

wytycznymi Wspólnoty dla rozwoju obszarów wiejskich w okresie programowania 2007-2013, środki przeznaczone na oś 4 – Leader powinny wspierać priorytety osi 1 i 2, a zwłaszcza osi 3, gdyż jego cel jest najbardziej zbliżony do ogólnego priorytetu podejścia Leader, jakim jest budowanie lokalnych zdolności zatrudnienia i różnicowania funkcji pozarolniczych na obszarach wiejskich.

5. Podsumowanie

W Polsce nie udało się jeszcze rozwinąć lokalnych partnerstw społecznych na taką skalę, jak ma to miejsce w innych krajach UE. Dały bowiem o sobie znać liczne bariery legislacyjne i instytucjonalne, nie bez znaczenia były też bariery psychologiczne [Słodowa-Helpa 2008, s. 165]. Pomimo to program Leader+ zaktywizował społeczności lokalne, wskazał możliwości rozwoju, wstępnie przygotował samorządy, organizacje pozarządowe, instytucje działające na wsi oraz samych mieszkańców obszarów wiejskich do nowego okresu programowania 2007-2013. Program Leader+ pokazał, jak wiele i w różnych płaszczyznach można osiągnąć na obszarach wiejskich dzięki pobudzeniu i aktywizowaniu lokalnego kapitału społecznego. Należy przypuszczać, że dalsza realizacja programu Leader sprzyjać będzie lepszemu wykorzystaniu potencjału rozwojowego terenów wiejskich, poprawie ich konkurencyjności jako miejsca zamieszkania i prowadzenia działalności gospodarczej, a także przyczyni się do dalszej aktywizacji i współpracy lokalnych środowisk.

Literatura

- Adamowicz M., *Wielofunkcyjność rolnictwa jako podstawa przewartościowań w polityce rolnej*, „Więś i Rolnictwo” 2004 nr 4 (125).
- Dmitruk A., *Inicjatywa Leader 1991-2006 a oś Leader 2007-2013*, Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Warszawa 2007.
- Ekonomiczno-organizacyjne uwarunkowania rozwoju regionu – teoria i praktyka*, red. D. Stawasz, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2004.
- <http://www.faow.org.pl>
- <http://www.fapa.org.pl>
- Kańduła S., *Stowarzyszenie jako podmiot rozwoju lokalnego*, [w:] *Gospodarka lokalna i regionalna w teorii i praktyce*, red. R. Bról, Prace Naukowe Akademii Ekonomicznej nr 1083, AE, Wrocław 2005.
- Kroszel J., *Cele społeczne w strategii rozwoju regionalnego*, [w:] *Strategiczne problemy rozwoju regionalnego w procesie integracji europejskiej*, red. Z. Mikołajewicz, Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego, Opole 1995.
- Nowe zarządzanie publiczne w polskim samorządzie terytorialnym*, red. A. Zalewski, SGH, Warszawa 2005.
- Parysek J., *Podstawy gospodarki lokalnej*, Wydawnictwo Uniwersytetu im. A. Mickiewicza w Poznaniu, Poznań 1997.

- Program rozwoju obszarów wiejskich na lata 2007-2013, Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Warszawa 2007.
- Regulski J., *Planowanie miast*, PWE, Warszawa 1986.
- Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z 3 września 2004 r. w sprawie przyjęcia Sektorowego Programu Operacyjnego „Restrukturyzacja i modernizacja sektora żywnościowego oraz rozwój obszarów wiejskich, 2004-2006” (DzU 2004 nr 197, poz. 2032 z późn. zm.).
- Rozporządzenie Rady (WE) nr 1260/1999 z 21 czerwca 1999 r. ustanawiające przepisy ogólne w sprawie funduszy strukturalnych.
- Rozporządzenie Rady (WE) nr 1698/2005 z 20 września 2005 r. w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich.
- Słodowa-Hępa M., *Fundusze Unii Europejskiej jako instrumenty stymulujące partnerstwo na obszarach wiejskich*, [w:] *Wieś i rolnictwo w procesie zmian. Szanse rozwojowe obszarów wiejskich w przestrzeni europejskiej*, red. S. Sokółowska, A. Bisaga, Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego, Opole 2008.
- Ustawa z 20 kwietnia 2004 r. o Narodowym Planie Rozwoju (DzU 2004 nr 116, poz. 1206 z późn. zm.).

THE LEADER APPROACH AS AN EFFECTIVE METHOD OF STIMULATING AND FINANCING LOCAL INITIATIVE OF RURAL AREAS DEVELOPMENT

Summary

The Leader initiative is a programme whose idea is introduction of new problem solving methods to local development policy. The Leader concept is a kind of a catalyst that will make co-operation between local partners easier. This cooperation has a form of a local activity group which is trisector partnership among: public sector (territorial self-government), economic sector (enterprises) and social sector (non-government organizations). In this article, the estimation of realizing the Leader initiative in perspective of financing in the years 2007-2013 is presented.